

Joar Aasen og Erik Mønness

Elever fra språklige minoriteter i
grunn- og videregående skole –
en studie av ressursituasjonen i
norsk-som-andrespråkundervisningen

Høgskolen i Hedmark
Oppdragsrapport nr. 3 – 2005

Fulltekstutgave

Utgivelsessted: Elverum

Det må ikke kopieres fra rapporten i strid med åndsverkloven og fotografiloven eller i strid med avtaler om kopiering inngått med KOPINOR, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Forfatteren er selv ansvarlig for sine konklusjoner. Innholdet gir derfor ikke nødvendigvis uttrykk for Høgskolens eller oppdragsgivers syn.

I oppdragsserien fra Høgskolen i Hedmark publiseres FoU-arbeid og utredninger som er eksternt finansiert.

Rapporten kan bestilles ved henvendelse til Høgskolen i Hedmark.
(<http://www.hihm.no/>

Oppdragsrapport nr. 3 - 2005
© Forfatterene/Oppdragsgiver
ISBN: 82-7671-467-6
ISSN: 1501-8571

Høgskolen i Hedmark

Tittel: Elever fra språklige minoriteter i grunn- og videregående skole – en studie av ressursituasjonen i norsk-som-andrespråkundervisningen

Forfattere: Joar Aasen og Erik Mønness

Nummer: 3

Utgivelsesår: 2005

Sider: 42

ISBN: 82-7671-467-6

ISSN: 1501-8571

Oppdragsgiver: Utdanningsdirektoratet

Emneord: Elever fra språklige minoriteter; grunnskole, videregående skole, norsk som andrespråk, ressurser.

Sammendrag: Denne studien omfatter elever fra språklige minoriteter i grunn- og videregående skole og er rettet mot å forstå ressursituasjonen i norsk-som-andrespråkundervisningen (Noa). Studien er gjennomført som et tidsavgrenset prosjekt for Utdanningsdirektoratet og basert på kvantitative data fra tre kilder: (1) offentlig tilgjengelige data i GrunnSkolens Informasjonssystem for 2004-2005 (GSI '04), (2) data om videregående skole oversendt fra direktoratet og (3) data innhentet spesielt for formålet av Norsk Gallup i april 2005. Norsk Gallups materiale omfatter et stratifisert utvalg på i alt 200 grunnskoler. Data i GSI '04 og for videregående skole omfatter hele populasjonen av skoler og elever.

Studien viser at norsk-som-andrespråkundervisningen omfatter et avtakende antall elever gjennom skoleforløpet fra 1. til og med 13. klasse. Dette er forenlig med hva man i hovedsak kan forvente med utgangspunkt i faglig viten om minoritetsspråklige elevers andrespråkutvikling. Tendensen fremstår også som forenlig med forutsetningen om at minoritetsspråklige elever har rett til tidsavgrenset særskilt norskopplæring, altså til de har ferdigheter i norsk som rekker til å følge den vanlige opplæringen.

Høgskolen i Hedmark

Title: Language minority students in primary and secondary education – a study of the resources allocated to Norwegian as a second language.

Authors: Joar Aasen and Erik Mønness

Number: 3

Year: 2005

Pages: 42

ISBN: 82-7671-467-6

ISSN: 1501-8571

Financed by: The Directorate for Primary and Secondary Education.

Key words: Language minority students, primary education, secondary education, Norwegian as a second language, resources.

Summary: This study focuses on minority language students in primary and secondary education in Norway. Its main purpose is to throw some light on the use of resources allocated to the teaching of Norwegian as a second language (NSL). The study has been conducted as a time-limited project for the Directorate for Primary and Secondary Education. It has been based on quantitative data from three sources: (1) the Information System for Primary Education (GSI '04), (2) data about secondary education supplied by the directorate, and (3) data generated for the purpose of this study by Norsk Gallup in April 2005. The data from Norsk Gallup comprise a stratified sample of 200 primary schools. The data in GSI '04 and about secondary education comprise the total population of schools and students.

The study shows that NSL comprises a decreasing number of students from grades 1. through 13. The data are compatible with the supposition that language minority students will acquire an increasing mastery of Norwegian over time. The data are also compatible with the expectation expressed in Norwegian law that these students have a right to a time-limited NSL, i. e. until they have acquired a mastery of Norwegian that is sufficient with regard to following ordinary instruction.

FORORD

Denne studien er et tidsavgrenset oppdrag for Utdanningsdirektoratet, gjennomført av 1.lektor Joar Aasen og 1.amanuensis Erik Mønness ved Høgskolen i Hedmark. Jeg, altså Joar Aasen, har hatt hovedansvar for studien og har forfattet teksten; Erik Mønness har hatt ansvar for den kvantitative behandlingen av materialet og har dessuten gitt betydelige bidrag til den mer allmenne forståelsen av det.

Jeg takker Utdanningsdirektoratet for en interessant oppgave. Spesielt vil jeg takke Geir Johansen, Rolf Hekneby og Tone Vindegg for saklig og konstruktivt samarbeid. Data er blitt levert til rett tid, alle øvrige avtaler er blitt holdt, og under vegs har de gitt den informasjon vi har bedt om. Jeg vil også takke våre overordete ved høgskolen for ryddige rammer for arbeidet med prosjektet. Jeg takker dessuten høgskolelektor Anne Marit Danbolt og 1.amanuensis Else Ryen i referansegruppen for verdifulle synspunkter under vegs i prosessen. Til tross for deres fine bidrag kan det selvsagt fremdeles finnes feil eller mangler ved studien. For disse, som for hovedkonklusjonene, må jeg bære ansvaret.

En elektronisk versjon av studien ble sendt over til Utdanningsdirektoratet 3. mai 2005. Den rapporten som her foreligger mellom to permer, er identisk med den elektroniske med fire unntak: (1) Det er gjort én enkelt språklig endring, i en setning i kapittel 1. Endringen er uten substansiell betydning. (2) Det er tilføyd en vedleggsdel som presenterer data i tabellform. (3) Det er tilføyd enkelte opplysninger i sluttnotene, særlig om hvor datagrunnlaget for enkelte plot er å finne i vedleggsdelen. (4) Forkortelsen Noa er brukt for norsk som andrespråk, ikke No2.

Hamar i mai 2005

Joar Aasen

INNHold

Forord.....	7
1 Innledning	11
2 Generelt om ressursene og forvaltningen av dem	13
2.1 Grunnskolen.....	13
2.1.1 Mer om hovedtallene for grunnskolen.....	13
2.1.2 Om lovverk og forskrift for grunnskolen	15
2.2 Videregående skole.....	17
3 Analyser av datamaterialet	21
3.1 Elevdata	21
3.2 Ressursdata	25
4 Sammenfatning og konklusjon	29
Vedlegg	32
Grunnskolen; tall for hele landet	33
Grunnskolen og videregående skole; tall for Oslo og for hele landet....	34
Grunnskolen; tall for det særskilt innsamlede utvalget	35
Videregående skole 2004-2005 – elevstatistikk på fag	37
Litteratur.....	38

1 INNLEDNING

Denne studien omfatter elever fra språklige minoriteter i grunn- og videregående skole og er rettet mot å forstå ressursituasjonen i norsk-som-andrespråkundervisningen (Noa). Studien er gjennomført som et tidsavgrenset prosjekt for Utdanningsdirektoratet og basert på kvantitative data fra tre kilder: (1) offentlig tilgjengelige data i GrunnSkolens Informasjonssystem for 2004-2005 (GSI '04), (2) data om videregående skole oversendt fra direktoratet og (3) data innhentet spesielt for formålet av Norsk Gallup i april 2005. Norsk Gallups materiale omfatter et stratifisert utvalg på i alt 200 grunnskoler.¹ Data i GSI '04 og for videregående skole omfatter hele populasjonen av skoler og elever. Direktoratet opplyser at materialets kategori «elever fra språklige minoriteter» i prinsippet skal forstås som elever som har minst én forelder med et annet morsmål enn norsk.²

Data har gjort det mulig for oss å forfølge to aspekter med relevans for denne elevgruppens ressursstatus: (1) brukerfaktoren **antall elever** i Noa-undervisningen og (2) innsatsfaktoren **antall årstimer** ('lærertimer') i Noa.

I analysene av data er det lagt vekt på å generere sikrest mulig informasjon om status for ressursituasjonen i Noa-undervisningen per i dag, fra og med 1. klasse i grunnskolen til og med VK2 i videregående skole. Informasjonen vil være en del av beslutningsunderlaget når man skal ta stilling til hvordan norskopplæringen for elever fra språklige minoriteter skal innrettes i et nytt læreplanverk.

De kvantitative analysene er foretatt med de faglige grep materialet innbyr til i lys av formålet og tidsrammen for arbeidet. Antatte feilregistreringer i GSI og i det særskilte innhentete materialet har det ikke latt seg gjøre å korrigere fullt ut. Disse unøyaktighetene på enkeltskoler spiller imidlertid

liten eller ingen rolle for analyser på et aggregert nivå. Nedenfor vil bare dataoppstillinger og analyser som er av interesse for formålet, bli presentert. Data foreligger som eget vedlegg til rapporten. I vedlegget blir det også gitt enkelte kommentarer av fagstatistisk art til materialet.

De kvantitative analysene er sammenholdt med viten om utdannings-systemet, om forvaltningen av det og om den politikk som forvaltningen bygger på, lovgivningen inkludert. Videre er dataanalysene sammenholdt med viten om fagfeltet generelt og om det mer avgrensede fagområdet som skal behandles, norsk-som-andrespråkundervisningen. Sluttnoter til den løpende teksten opplyser om detaljer ved data og beregninger. Enkelte litteraturreferanser gis også som sluttnoter. Tiden har imidlertid ikke tillatt ekstensiv behandling av faglige problemstillinger. Slik vi har forstått formålet for studien, er dette heller ikke påkrevd.

Vi mener at den informasjon analysene av data gir, er pålitelig nok for formålet. En sammenfatning av materialet med hovedkonklusjoner gis i kapittel 4.

2 GENERELT OM RESSURSENE OG FORVALTNINGEN AV DEM

Kapittel 2 gir et overblikk over status i grunnskolen og den videregående skolen. Lov og forskrifter som regulerer minoritetsspråklige elevers rettigheter og ressurstilgang, er de samme når dette skrives som i 2004.³

2.1 Grunnskolen

GSI '04 for 2004-2005 gir et bilde av grunnskolen som kan tjene som bakteppe for analysene: Grunnskolen har nær 621 000 elever, altså et gjennomsnitt på om lag 62 000 per årsklasse (kohort).⁴ I grunnskolen er variasjonen mellom kohortene beskjeden, med 59 425 som laveste, 62 932 som høyeste tall. GSI '04 gir oss ikke tall som viser hvor mange av disse elevene som betrakter seg selv som minoritetsspråklige, eller som betraktes som det av foresatte eller av skolen.

Disse 621 000 elevene er brukere av i alt 45 358 575 undervisningstimer ('lærertimer') på årsbasis. Av disse timene er 6 660 387 registrert som benyttet til spesialundervisning, 410 861 til morsmålsundervisning for elever fra språklige minoriteter, 555 083 til tospråklig fagopplæring og 2 007 481 til såkalt «særskilt norskopplæring», inkludert norsk-som-andrespråkundervisning.⁵

2.1.1 Mer om hovedtallene for grunnskolen

Vi har beregnet at om lag 83 % av elevene som får «særskilt norskopplæring», mottar undervisning i Noa.⁶ Prosenttallet 83 er stabilt over årsklassene (kohortene).

GSI '04 viser at 19 730 eller 3,2 % av elevene i grunnskolen mottar morsmåls- og / eller tospråklig opplæring i ett eller annet omfang, i en eller

annen form.⁷ Tidligere undersøkelser har vist at morsmålsundervisning gis til 48 % av de elevene som har et annet morsmål enn norsk.⁸ Velger man å holde fast ved dette prosenttallet, kan det antydes at tallet på minoritetsspråklige elever i grunnskolen er om lag 41 000, det vil si nær 7 % av det totale elevtallet. Vi understreker samtidig at dette er et anslag som det knytter seg betydelig usikkerhet til. Tallet må derfor anvendes med stor forsiktighet. Usikkerheten er ikke minst knyttet til at betegnelser som «minoritetsspråklig elev», «elev med annet morsmål enn norsk» og «morsmål» ikke er entydige. De brukes med vekslende innhold, både i forvaltningen og i fagmiljøene.

GSI '04 inneholder videre elevtall for såkalt «særskilt norskundervisning». På landsbasis viser GSI '04 2004-2005 at 35 807 elever får slik undervisning.⁹ Betegnelsen «særskilt norskundervisning» er et aggregat der hovedkomponenten som nevnt er Noa. Et eget tallmateriale som viser hvor mange elever som mottar Noa, er ikke gitt i GSI '04. Vi anslår med utgangspunkt i det særskilt innhentete materialet fra 200 skoler (Norsk Gallups materiale) at det er nær 30 000 elever i grunnskolen som får Noa-undervisning i et eller annet omfang, i en eller annen form.¹⁰ Dette tilsvarer om lag 5 % av grunnskoleelevene. Hvorvidt denne undervisningen skjer på grunnlag av læreplanen i norsk som andrespråk for språklige minoriteter, er imidlertid en annen sak. Ikke alle skoler / lærere kjenner planen, og om den er kjent, tas den ikke uten videre i bruk.¹¹ Dette forklarer vårt uttrykk «Noa-undervisning i en eller annen form». Også variasjonen med hensyn til hvilket *antall* undervisningstimer pr uke i Noa som den enkelte elev faktisk mottar, er etter alt å dømme stor; derav uttrykket «Noa-undervisning i et eller annet omfang».

Data viser altså at Noa-undervisningen i grunnskolen omfatter et betydelig større antall minoritetsspråklige elever (nær 30 000) enn morsmålsundervisningen (nær 20 000). Dette indikerer at påpekningen i NOU 1995:12 av at grunnskolen i hovedsak fungerer assimilerende for minoritetsspråklige elever, fremdeles er en relevant beskrivelse.¹² For et skolesystem som fungerer integrerende, vil en vente at elevtallet for morsmålsundervisningen vil ligge nær totalantallet for minoritetsspråklige elever.

2.1.2 Om lovverk og forskrift for grunnskolen

Opplæringsloven har ulike bestemmelser for grunnskole og videregående skole når det gjelder Noa-undervisningen. I opplæringslovens bestemmelser for grunnskolen heter det blant annet:

§ 2-8. Særskild språkopplæring for elevar frå språklege minoritetar
Elevar i grunnskolen med anna morsmål enn norsk og samisk har rett til særskild norskopplæring til dei har tilstrekkeleg dugleik i norsk til å følgje den vanlege opplæringa i skolen. Om nødvendig har slike elevar også rett til morsmålsopplæring, tospråkleg fagopplæring eller begge delar.

Morsmålsopplæringa kan leggjast til annan skole enn den eleven til vanleg går ved.

Når morsmålsopplæring og tospråkleg fagopplæring ikkje kan givast av eigna undervisningspersonale, skal kommunen så langt mogleg leggje til rette for anna opplæring tilpassa føresetnadene til elevane.

Fra forskrift til opplæringsloven § 1-1 Opplæringa i grunnskolen:

Elevar med anna morsmål enn norsk og samisk har som alternativ til opplæring etter læreplanen i faget norsk rett til opplæring i samsvar med Læreplan i norsk som andrespråk for språklige minoriteter til dei har tilstrekkelege kunnskapar i norsk til å følgje den vanlege opplæringa i skolen.

Opplæringsloven beskriver altså Noa-undervisningen som en rettighet for minoritetsspråklige elever i grunnskolen, ikke som en plikt. Videre skal denne retten forstås som individuell – den gjelder ikke for den enkelte språkgruppe, men for den enkelte elev. Retten er dessuten tidsavgrenset. Den opphører når eleven mestrer norsk tilstrekkelig godt til å følge den vanlige opplæringen. Det går ikke fram av lov eller forskrift hvilke kriterier som skal gjelde for å avgjøre om norskferdighetene er «tilstrekkelege».

Tidsavgrensningen av retten er et vesentlig moment når tallmaterialet skal fortolkes. Det er også den viten man har om minoritetselvers andrespråksferdigheter. Forskningslitteraturen peker på at de individuelle variasjonene er betydelige: Det tar gjennomgående fra fire til ni år før barn

fra språklige minoriteter har lært andrespråket godt nok til at det strekker til i kognitivt krevende sammenhenger.¹³

Dette innebærer at man vil forvente at antallet elever som mottar Noa-undervisning, er avtakende med alder: En stor andel av de minoritets-språklige elevene kan antas å ha behov for Noa-undervisning på grunnskolens barnetrinn, noen færre på mellomtrinnet, enda færre på ungdomstrinnet. I videregående skole vil tallene formodes å synke ytterligere. Kapittel 3 presenterer data som knyttes opp mot disse forventningene.

Rundskriv F-008-03 er av betydning for å forstå hvordan lovverkets bestemmelser for grunnskolen skal fortolkes. Vi vil særlig peke på disse formuleringene:

Når det gjelder opplæring for minoritetsspråklige elever har kommunene fått frist til 1. januar 2004 med å fatte enkeltvedtak for de elevene som er innskrevet i skolen per 1. oktober 2003 og å søke om tilskudd for disse.¹⁴

Vi er kjent med at dette praktiseres ulikt – etter alt å dømme svært ulikt – fra skole til skole og fra kommune til kommune. Enkeltvedtak skal være begrunnet; de skal for Noa-undervisningens vedkommende bygge på en faglig forståelse av hvorvidt eleven har «tilstrekkelege kunnskapar i norsk til å følgje den vanlege opplæringa i skolen». Men det foreligger ikke alltid enkeltvedtak, og om disse foreligger, er de ikke alltid faglig underbygd.¹⁵ I Oslo er det dessuten enkelte skoler som ikke tilbyr minoritetsspråklige elever undervisning i Noa, jfr. for eksempel plot 3.6 nedenfor. I de dataoppsett som vises i kapittel 3, er tallene for Oslo derfor vist særskilt der dette har vært hensiktsmessig.

Videre heter det i samme rundskriv:

Det er en forutsetning for at morsmåselever skal utløse tilskudd at de også får særskilt norskopplæring.

Formuleringen er interessant av flere grunner. Vi skal her begrense oss til følgende kommentarer:

Fra minoritetslevenes side sett kan formuleringen fungere som en rettighetsbegrensning i forhold til lovens formulering i § 2-8: «om nødvendig». Det vil nok være situasjoner der elever vil kunne ha behov for undervisning i og på morsmålet uten at skolene finner det påkrevd å gi undervisning i Noa, eventuelt uten at eleven / de foresatte ser behovet for det.¹⁶ Grunnleggende lese-, skrive- og matematikkopplæring er nærliggende eksempler.¹⁷

Bindingen mellom tilskudd til særskilt norsk- og morsmålsundervisning i rundskriv F-008-03 vil videre tilskynde en bestemt rapporteringspraksis på virksomhetsnivået. Utgangspunktet er altså at skoler (eller kommuner) som ikke registrerer «særskilt norskopplæring» (som altså i hovedsak består av Noa-undervisning), verken vil kunne motta øremerkete statstilskudd til denne eller til morsmålsopplæring. Registrering av «særskilt norskundervisning» fungerer altså ressursøkende på virksomhetsnivået; ikke-registrering av «særskilt norskundervisning» fungerer relativt sett ressursreducerende, og det ut over de midler som forutsettes benyttet til selve norskundervisningen. Rundskrivet inneholder altså formuleringer av en art som utvilsomt innbyr til økonomisk motivert, strategisk registrering lokalt.¹⁸ Forholdet innebærer selvsagt en utfordring for tilsynsmyndighetene. For vårt formål er utfordringen å ta de rette forbeholdene når datamaterialet skal bedømmes. Vi vil derfor komme tilbake til dette forholdet nedenfor.

2.2 Videregående skole

Kvantitative data om videregående skole er formidlet av Utdanningsdirektoratet.¹⁹ De er supplert med enkelte opplysninger fra utdanningsavdelinger hos fylkesmennene. Materialet er mindre omfattende og mindre detaljert enn de tilsvarende data for grunnskolen. Deler av tallmaterialet er likevel av en slik art at vi ser det som forsvarlig å sammenholde det med grunnskolens data. Data er gjengitt samlet i tabell 2.1 nedenfor. For videregående skoles vedkommende er Noa-tallene i tabell 2.1 «rene» tall og ikke en komponent i aggregerte tall for «særskilt norskundervisning».

2.2.1 Om noen hovedtall for videregående skole

Grunnkurset (GK) omfatter totalt i underkant av 60 992 elever registrert på faget norsk på landsbasis (kolonne 2), altså nær det samme antallet som gjennomsnittet for grunnskolenes kohorter. Av disse får 1 746 (2,9 %) undervisning i Noa i ett eller annet omfang, i en eller annen form (kolonne 2).

Videregående kurs 1 (VK1) omfatter 51 232 elever registret på faget norsk. Av VK2-elevene får 966 (1,9 %) Noa-undervisning (kolonne 2). For videregående kurs 2 (VK2) er de tilsvarende tallene 32 090, med Noa-undervisning for 790 elever (2,5 %) (kolonne 2). Samlet utgjør dette 3 502 elever eller 2,4 % av elevene.²⁰ Tallet på elever som får Noa-undervisning er altså lavere i videregående skole enn i grunnskolen uttrykt som tall for individer på årstrinnene, jamfør plot 4.1. Uttrykt som prosentandel av elevtallene finner vi at videregående skole ligger noe under grunnskolenes ungdomstrinn, jamfør plot 3.3c.

Data for norsk- og Noa-undervisningen i videregående skole fremstår i sin helhet slik:²¹

	1		2		3	4	5	6
Fag	Nivå	Jenter	Gutter	Totalt i norsk	Under 20 år	20 – 26 år	Over 26år	I alt i VGS
Norsk	GK	29405	31587	60992	59519	1098	375	71191
Norsk	VK1	24995	26237	51232	48903	1782	547	58022
Norsk	VK2	18680	13410	32090	29274	2359	457	44736
Norsk 2. språk	GK	873	873	1746	1619	110	17	
I % av tot.	GK			2,9 %	2,7 %	10,0 %	4,5 %	
Norsk 2. språk	VK1	487	479	966	768	165	33	
I % av tot.	VK1			1,9 %	1,6 %	9,2 %	6,0 %	
Norsk 2. språk	VK2	403	387	790	565	197	28	
I % av tot.	VK2			2,5 %	1,9 %	8,3 %	6,1 %	
GK, VK1, VK2 ²²				2,4 %				

Tabell 2.1 Videregående skole; nasjonalt nivå – fagstatistikk (norsk, Noa) fordelt på kjønn og alder

Det fremgår av kolonnene 3, 4 og 5 at det er betydelige forskjeller mellom aldersgruppene. For elever under 20 år (kolonne 3) er prosentandelene som mottar Noa-undervisning, lavere enn prosentandelen i totaltallet (kolonne 2). Det gjelder både GK, VK1 og VK2. For elever over 20 år (kolonnene 4 og 5) er de tilsvarende prosentandelene betydelig høyere enn andelen for totaltallet. Når det eksempelvis i elevgruppen 20-26 år er 10,0 % av grunnkurselevne (kolonne 4) som mottar Noa-undervisning, og også svært høye prosentandeler for VK1 og VK2 for eldre elever, antar vi at dette kan forklares som et utslag av at det her tas opp voksne elever som nylig er kommet til landet.²³ Dette er unge mennesker som ikke har vært elever i norsk grunnskole og som har sparsomme eller manglende norskkunnskaper. De blir overrepresentert i fåtallige aldersgrupper og presser dermed prosentandelen opp i den enkelte aldersklasse. Dette forholdet bidrar nok også til å forklare hvorfor den samlede andelen elever som mottar Noa-undervisning i videregående skole, 2,4 %, ikke synker så mye som en vel kunne vente i forhold til ungdomstrinnet (plot 3.3c).

2.2.2 Om lovverk og forskrift for videregående skole

Opplæringsloven har ingen formuleringer som sikrer minoritetsspråklige elever i videregående skole rett til Noa-undervisning. For videregående skole er det en egen plan for Noa-undervisningen – og som for grunnskolens vedkommende er det usikkert i hvilken grad den brukes.

Selve tilskuddsordningen fremtrer som svakere for videregående skole enn for grunnskolen. Tilskuddene for videregående skole for 2004 er regulert av rundskriv F-007-03. Dette rundskrivet setter en øvre grense på kr 12 000 per skoleår per elev som øremerket tilskudd til morsmåls- og Noa-undervisning og tospråklig fagopplæring. Tilskuddsordningen er budsjettstyrt, det vil si at budsjetttrammen avgjør det totale tilskuddet for landet som helhet. To sider ved dette skal kommenteres her:

For det første er tilskuddsatsene per elev så vidt beskjedne at den tilskynding til strategisk registrering som følger av systemet for grunnskolens vedkommende, antakelig vil være svak i videregående skole. Et forholdsvis representativt fylke mottar eksempelvis om lag kr 600 000

for ett skoleår (2003-04), og dette fordeles på 13 videregående skoler med i alt ca 120 minoritetsspråklige elever.²⁴

For det annet tar tilskuddsatsene ikke hensyn til det relativt betydelige omfang av undervisning i Noa som kreves for nyankomne minoritets elever med sparsomme eller manglende norskkunnskaper. Disse betraktningene er av særlig interesse for de av elevene som registreres i kolonnene 4 og 5 i tabell 2.1.

Enkelte videregående skoler øker omfanget av Noa-undervisningen ved å utnytte valgfagsfriheten på virksomhetsnivået til å skape egne «Noa-valgfag» med midler fra eget budsjett. Også andre offentlige budsjettmidler ser ut til å bli benyttet.²⁵ Vi har ikke opplysninger om i hvor stort omfang dette skjer.

Det er vanskelig å anslå hvilken samlet vekt disse forholdene bør tillegges med hensyn til tolkningen av data. Vi finner imidlertid ingen grunn til å anta at den fallende tendensen fra GK til VK2 som vi finner i analysene, påvirkes av dette. Og som for grunnskolen er nok variasjonen med hensyn til hvilket antall undervisningstimer pr uke i Noa som den enkelte elev faktisk mottar, svært stor – fra nær ubetydelig til noe som kanskje kan betraktes som langt på veg tilstrekkelig.

3 ANALYSER AV DATAMATERIALET

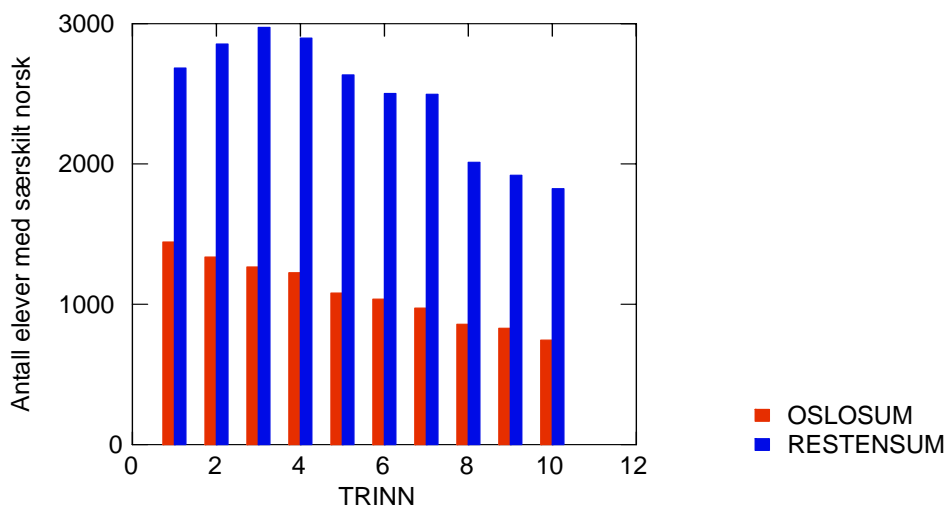
Nedenfor vil analyserte data for grunnskolen bli vist som plot og kommentert for seg. Etter hvert kobles de sammen med data for den videregående skolen. I plot'ene viser rød farge data for Oslo; blå farge data for resten av landet. Grønn farge viser tall for landet som helhet (altså Oslo + «resten»). Vi behandler elevdata først, deretter trekker vi data for ressursinnsatsen med i analysen.

3.1 Elevdata

Plot 3.1 viser antallet grunnskoleelever som er registrerte som mottakere av såkalt «særskilt norskundervisning» per klassetrinn. Oslostallene har et gjennomgående fallende forløp. Resten av landet har flest elever i 3. trinn, senere har også disse tallene et fallende forløp. Kohortstørrelsen er her en ukontrollert faktor; kohortene er imidlertid så like størrelsesmessig at dette er uten betydning for å forstå hovedtendensen.

I kapittel 2.1.2 pekte vi på at innretningen av tilskuddsordningen inviterer til strategisk registrering for grunnskolens vedkommende. Vi har ikke hatt noen mulighet for å beregne hvilke dimensjoner dette dreier seg om. Det faktiske omfanget av dette lar seg bare anslå ved å gå inn på virksomhetsnivået, for eksempel gjennom tilsynsrutiner som omfatter enkeltindivider (enkeltlærere, enkeltelever) og som har dette som formål. Differansen mellom antallet nominelt registrerte elever i Noa og antallet som faktisk mottar undervisning etter planen, vil variere fra skole til skole, fra ingen til betydelig. Plotene (og det underlagsmaterialet disse bygger på) kan bare vise de nominelt registrerte elevene. Vi finner imidlertid ingen grunn til å anta at «strategisk registrering» vil påvirke den fallende tendensen over klassetrinn. Derimot inviterer en slik praksis til nøkternhet i

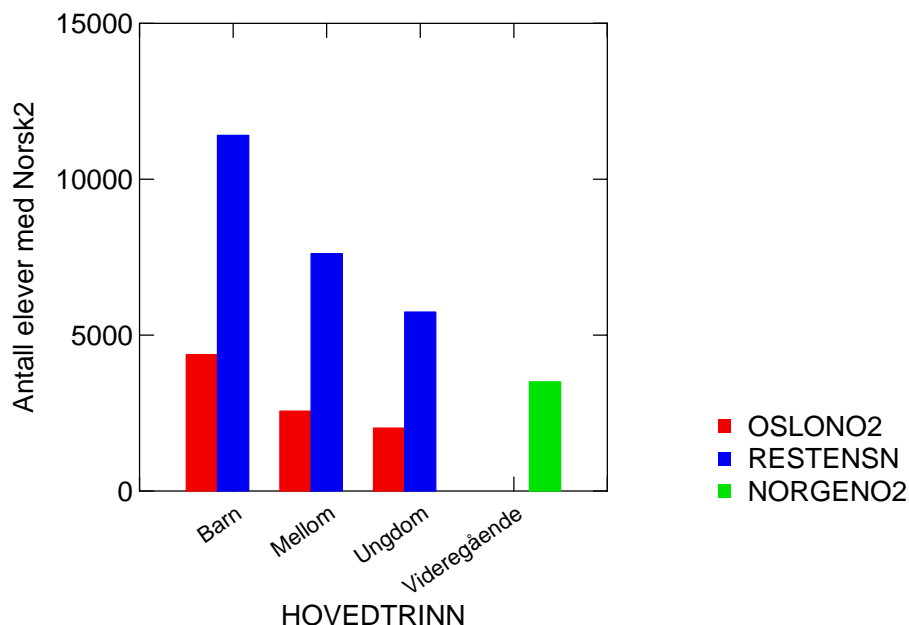
tolkningen av tallene: De er i høyeste laget hva angår antallet elever som faktisk mottar Noa- eller «særskilt norsk»-undervisning. Dessuten inneholder nok oppgavene elever som får et lavere timetall på ukebasis enn hva planen for Noa forutsetter.²⁶

Plot 3.1 Antall grunnskoleelever med «særskilt norskundervisning» i ett eller annet omfang, i Oslo og i resten av landet, fordelt på klassetrinn, i registrerte tall.²⁷ Anslagsvis 83 % av disse er Noa-elever.

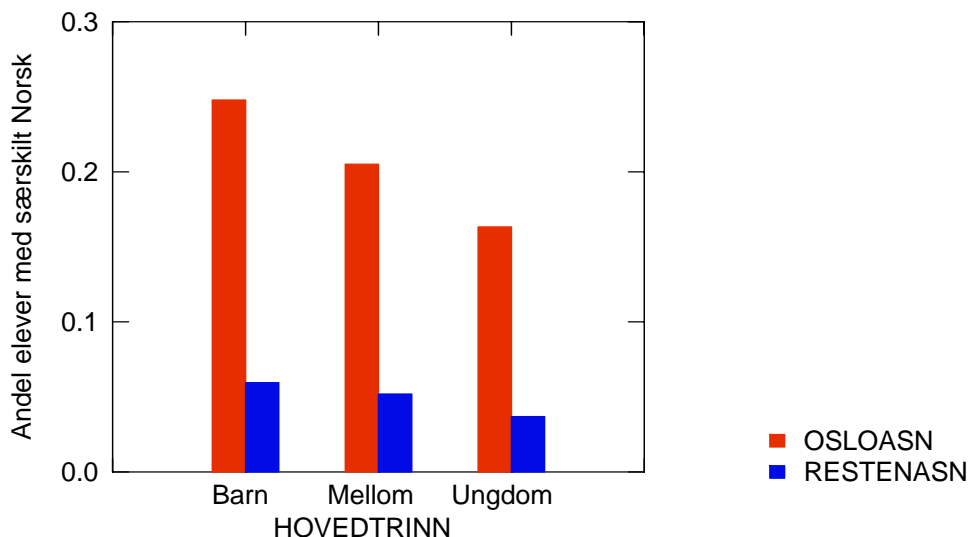
Plot 3.1 viser «trappetrinn» mellom hovedtrinnene i grunnskolen. Det er mulig at dette indikerer at elevene / foresatte / skolene vurderer hvorvidt Noa-undervisningen skal fortsette på et nytt grunnlag.

Plot 3.2 nedenfor viser data for norsk-som-andrespråkundervisning, samlet på hovedtrinn i grunnskolen, fortsatt uttrykt som antall elever.

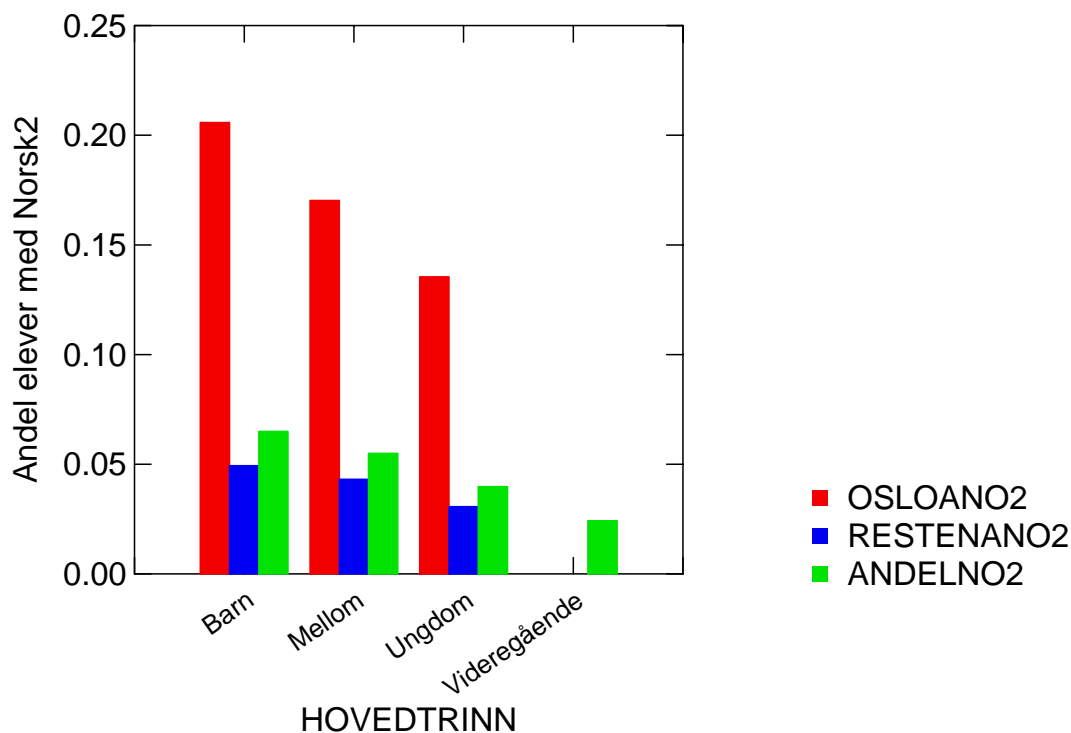

Plot 3.2 Antall elever registrert med norsk-som-andrespråks-undervisning²⁸, i ett eller annet omfang, i Oslo og i resten av landet, fordelt på hovedtrinn

Plot 3.3a viser andelen elever med «særskilt norsk» – andelen da forstått som % av det totale antallet elever på hvert hovedtrinn.²⁹ Vi ser at oslo-skolene har en betydelig større andel elever med «særskilt norsk-undervisning» enn hva tilfellet er for resten av landet. Eksempelvis omfattes om lag 25 % av barnetrinnets osloelever av «særskilt norsk-undervisning» i en eller annen form, i ett eller annet omfang.³⁰ Tallet for resten av landet er 5 %.

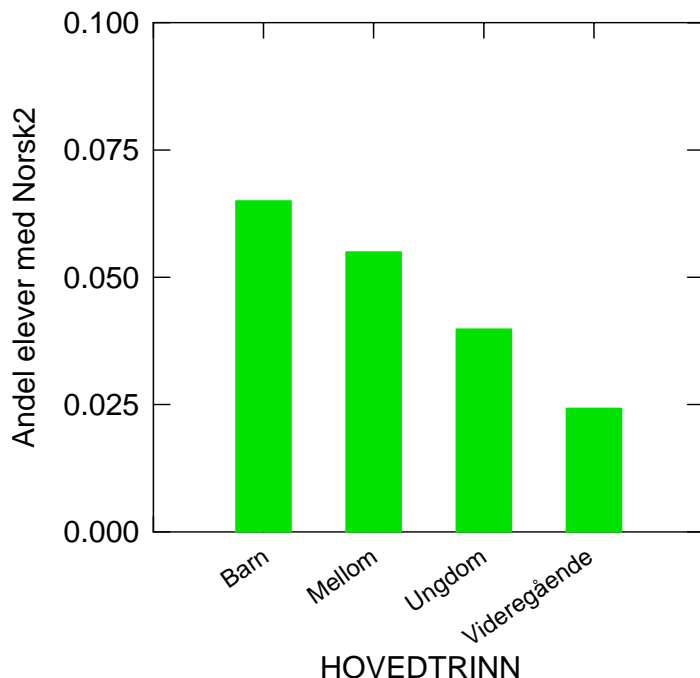

Plot 3.3a Andelen av elevene med «særskilt norskundervisning», i Oslo, i resten av landet, beregnet for de skolene som har minoritetspråklige elever og fordelt på hovedtrinn.³¹ Anslagsvis 83 % av dette er Noa-elever for grunnskolens vedkommende, jfr. plot 3.3b

Plot 3.3b Andelen av elevene med Noa-undervisning; tall også for hele landet, inkludert videregående skole³²

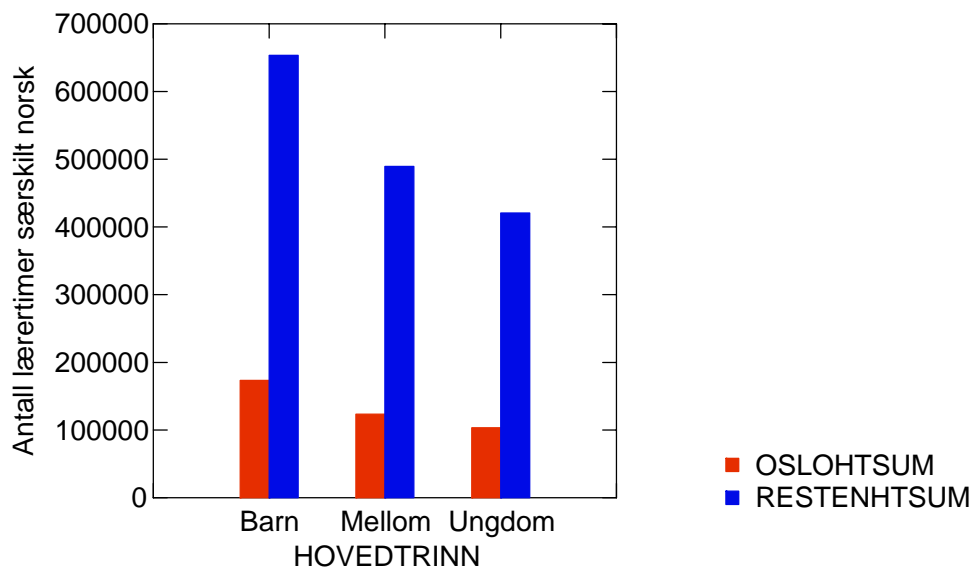
Plot 3.3b inkluderer altså data fra videregående skole, og plotet viser (i motsetning til 3.3a) vel å merke andelen elever med Noa-undervisning. Det gjør også data for hele landet i 3.3c:

Plot 3.3c Andelen av elevene med Noa-undervisning; tall for hele landet³³

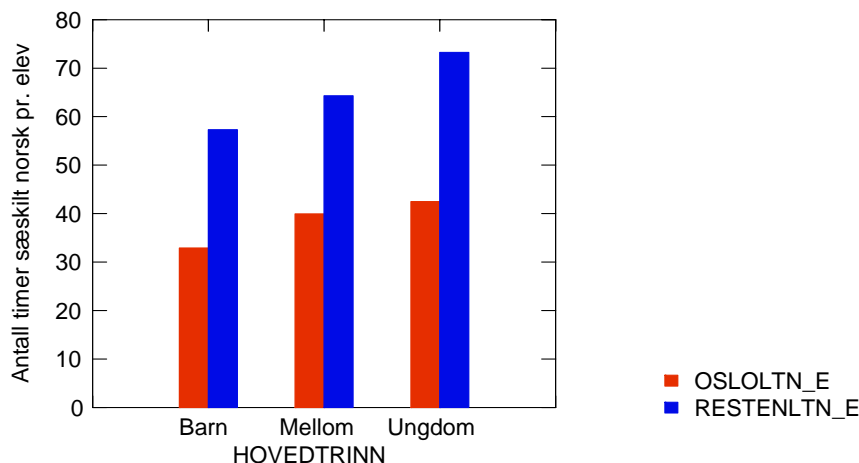
3.2 Ressursdata

I plot 3.4 nedenfor viser vi ressursinnsatsen i grunnskolen, uttrykt som totalt antall lærertimer for «særskilt norskundervisning» fordelt på hovedtrinnene. Vi minner igjen om at tall for «særskilt norskundervisning» er aggregat der elever med Noa-undervisning utgjør 83 %. De «rene» Noa-tallene vil følgelig være litt lavere enn hva søylene viser; tendensen vil imidlertid være den samme. Vi har ikke hatt tilgang til data for videregående skole som lar seg uttrykke som årstimer i plot'et, men minner om kommentaren i kapittel 2.2.2: Disse ressursene er svært beskjedne.

Plot 3.4 Innsatsfaktoren 'antall årstimer' ('lærertimer') i «særskilt norsk-undervisning» i Oslo og i resten av landet, i absolutte tall fordelt på hovedtrinn i grunnskolen³⁴

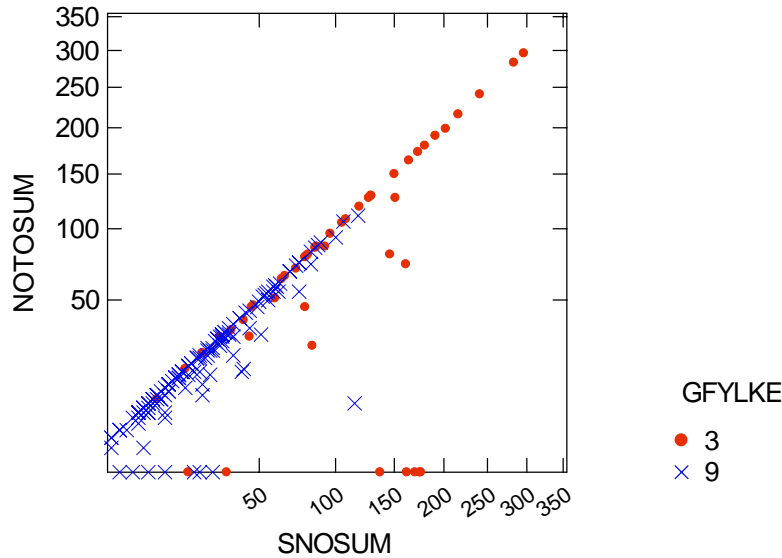
I plot 3.5 nedenfor vises innsatsfaktoren dividert på brukerfaktoren. Datagrunnlaget for innsatsen, årstimer, er altså det samme som i plot 3.4, men årstimene er nå dividert på antallet elever med «særskilt norskundervisning». Dette gir bare teoretiske størrelser, generert på aggregerte nivå. Men søylene gir selvsagt et grovt bilde av en bestemt side ved ressursinnsatsen: Det koster mer per elev å opprettholde Noa-undervisningen når antallet elever som nyttiggjør seg den, synker. Det gjelder for Oslo, det gjelder for kommunene i resten av landet – og dette er for øvrig et allment og nær sagt selvinnløsende fenomen som gjelder for alle fag og elevgrupper i skoleverket.

Plot 3.5 Ressursinnsats forstått som antall årstimer dividert med antall elever i «særskilt norskundervisning» i grunnskolen; oslokolene og resten av landet vist for seg³⁵

Plot 3.5 er vel å merke ikke egnet til å indikere hvor mange undervisningstimer den enkelte elev faktisk mottar, verken i Oslo eller i resten av landet. Plot'et egner seg dermed heller ikke som grunnlag for å anta at den «gjennomsnittlige» eller «typiske» osloelev mottar færre undervisningstimer per år i Noa enn den «typiske» eleven i landet ellers. Antallet undervisningstimer som den individuelle elev mottar, påvirkes i høg grad av hvor mange minoritetselever som finnes på den enkelte skole og det enkelte klassetrinn, dessuten av hvordan den enkelte kommune / skole velger å disponere sine ressurser. Datamaterialets innretning gir oss ikke mulighet for å forfølge de problemstillingene dette reiser.

I plot 3.6 nedenfor sammenholdes Noa- med «særskilt norskundervisning» i grunnskolen for de 200 skolene i samplet. Oslokolene er rødmerket, de øvrige er merket med blå kryss.

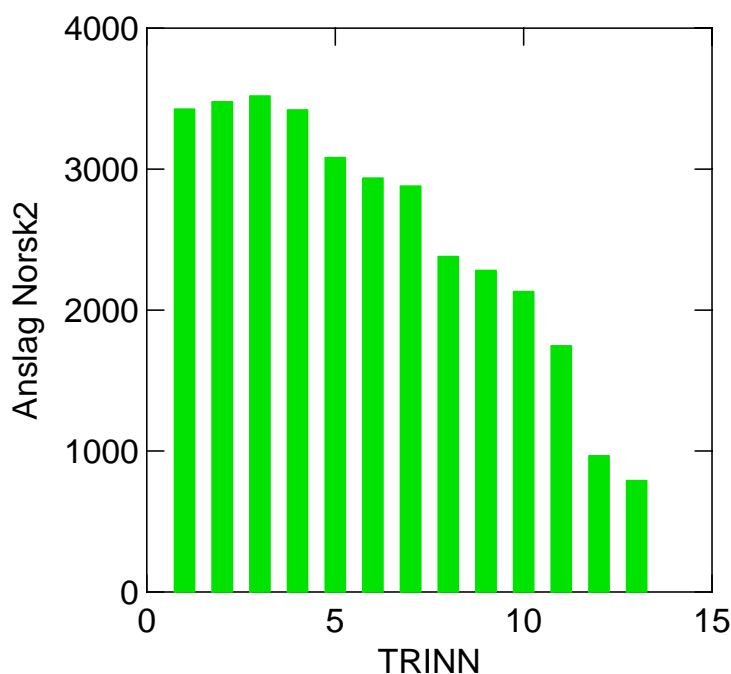
Plot 3.6 Sammenheng «særskilt norsk» og Noa; data fra det spesielt innhentete materialet om 200 skoler³⁶

Plot 3.6 synliggjør at Noa er hovedmodellen (som nevnt beregnet til 83 %) i «særskilt norskundervisning»; punktene på diagonalen. Noen skoler supplerer med annen norskundervisning (punktene som ikke er på diagonalen og ikke på horisontal akse). Skoler på horisontal akse registrerer ikke elever med undervisning i Noa, men har «særskilt norskundervisning».³⁷

4 SAMMENFATNING OG KONKLUSJON

Søylene i plot 4.1 nedenfor gir i absolutte tall et sammenfattende bilde av status for hvor mange elever som i dag får Noa-undervisning på hvert klassetrinn, i ett eller annet omfang, i en eller annen form – en status for landet som helhet. I den grad det har vært mulig og faglig forsvarlig, er feil i grunnlagsdata blitt korrigert med det formål å gjøre materialet så robust som mulig. Tallene for Noa i grunnskolen er som før nevnt anslag.³⁸ For videregående skole dreier det seg om registrerte Noa-tall for populasjonen.

Dagens statusbilde fra og med 1. til og med 13. klasse (VK2) kan altså vises slik:

Plot 4.1 Grunnskole og videregående skole; hele landet; status for elever som mottar Noa-undervisning i absolutte tall; for grunnskolen anslåtte (83 %), for den videregående skolen registrerte tall

Samlet viser plot 4.1 at nær 3 400 elever i 1. klasse nå mottar Noa-undervisning i et eller annet omfang, i en eller annen form. Antallet er vel 3 500 3. klasse, så viser status færre elever for hvert trinn i grunnskolen og i videregående skole, med 790 Noa-elever i VK2. Ut fra vår vurdering av data fremstår tendensen i status som svært robust, det vil si at det skal til betydelige feilregistreringer i tallmaterialet for å rokke ved den. Undervisningen i Noa er knyttet til en avtakende ressursbruk over klassetrinn, jfr. plot 3.4.

Før vi summerer opp hva dette betyr, vil vi understreke hva data ikke kan gi av informasjon. Når plot 4.1 og de øvrige plot'ene gir statiske bilder, innebærer det at de gir «her-og-nå»-bilder av 13 årskull – altså av en tilstand, eller om man vil en «stillstand». De data vi har arbeidet med, gir altså ikke på langt nær all den informasjon vi kunne ha ønsket oss for å forstå dynamiske trekk.

Dette kan vi også uttrykke slik: Noa-elevene i 1. klasse i plot 4.1 er nettopp de individer som er der «nå», og det samme gjelder for elevene i 2. klasse, 3. klasse osv., til og med VK2. Hva de 3 400 barna som nå er elever i 1. klasse, vil velge å gjøre over tid, i de 12 årene som kommer, forteller ikke data. Men data gir grunn til å anta at færre og færre kommer til å følge Noa-undervisningen, forutsatt at rammene (ressursmessige, legale, kompetansemessige med mer) er stabile.

Og plot 4.1 må ikke tolkes dit hen at de 790 som nå er Noa-elever i VK2, er en «rest» av de om lag 3 400 elevene som plot 4.1 viser for 1. klasse. Dette dreier seg om to helt ulike elevgrupper. Data viser ikke hvor mange av disse 790 som mottok Noa-undervisning den gangen de var 1.klasse-elever for 12. år siden. Data viser ikke en gang om disse individene var Noa-elever på det tidspunktet, eller når de ble det. Noa er et fag som kan velges. Og det kan ikke bare velges bort over tid, det kan også velges inn, og det på ulike klassetrinn gjennom hele det 13-årige skoleforløpet. Valg og bortvalg i Noa må forstås i lys av en lang rekke ulike faktorer, eksempelvis repatriering (midlertidig, varig); immigrasjon; skolebytte; lærerskifte; individuell motivasjon og intelligens; økonomi; sosial, kulturell og språklig forankring; venners valg; fagets status; skolenes

prioriteringer; prioriteringer i familien; opplevelsen av å lykkes eller mislykkes, trives eller mistrives som elev. Slike og andre forhold på ulike nivåer samvirker og tilsier at dynamikken i og omkring den elevgruppen det dreier seg om, er betydelig. Om dette trenger man mer forskningsbasert viten.

Oppsummerende kan vi samtidig si at den avtakende tendensen over klassetrinn som vises i plot 4.1, fremstår som forenlig med hva man i hovedsak kan forvente med utgangspunkt i faglig viten om minoritetsspråklige elevers andrespråksutvikling, jfr. kommentarene i 2.1.2. Vi mener videre at tendensen fremstår som forenlig med forutsetningen om at minoritetsspråklige elever har rett til tidsavgrenset særskilt norskopplæring, altså til de har ferdigheter i norsk som rekker til å følge den vanlige opplæringen.

VEDLEGG

GRUNNSKOLEN; TALL FOR HELE LANDET

FYLKE NR	elever med særskilt norsk (SN)	Totalt elevtall	Antall Lærertimer SN	elever m. SN andel	Lærertimer timer SN pr. elev
1	2 278	31 107	111 511	0,07	49
2	3 476	67 440	173 010	0,05	50
3 Oslo	10 790	51 209	400 224	0,21	37
4	811	18 745	60 221	0,04	74
5	821	19 483	70 799	0,04	86
6	2 165	29 148	104 999	0,07	48
7	1 401	27 203	94 106	0,05	67
8	1 091	18 270	62 166	0,06	57
9	614	13 021	44 745	0,05	73
10	1 465	21 873	80 540	0,07	55
11	2 942	52 694	165 793	0,06	56
12	2 342	54 375	156 570	0,04	67
14	600	11 924	51 190	0,05	85
15	1 223	30 032	115 517	0,04	94
16	1 503	33 045	92 468	0,05	62
17	410	13 845	37 130	0,03	91
18	834	25 497	76 538	0,03	92
19	467	17 257	32 723	0,03	70
20	349	8 846	33 400	0,04	96
Sum	35 582	545 014	1 963 650	0,07	55
Landet u. Oslo	24 792	493 805	1 563 426	0,05	63

Tabell 1 Fylkesvis fordeling av antall elever i grunnskolen med særskilt norsk, totalt antall elever, antall lærertimer, samt forholdstall.

Skoler som ikke er rapportert i GSI-rapport "E Språklige minoriteter" er ikke med. Dette kan være skoler helt uten minoritetsspråklige elever. Dette kan medføre at totalt elevtall er noe større enn oppgitt, og at andelen med særskilt norsk er tilsvarende lavere. Vi mener dette forholdet ikke har noen betydning i denne sammenhengen.

GRUNNSKOLEN OG VIDEREGÅENDE SKOLE; TALL FOR OSLO OG FOR HELE LANDET

Trinn	Antall elever i Oslo med særskilt norsk	Antall elever i resten av landet med særskilt norsk	Antall elever i hele landet med norsk2
1	1444	2683	
2	1336	2854	
3	1266	2973	
4	1224	2897	
5	1080	2634	
6	1036	2502	
7	973	2496	
8	857	2011	
9	829	1919	
10	745	1823	
11			1746
12			966
13			790

Tabell 2 Trinnvis fordeling av antall elever med særskilt norsk (grunnskolen) samt norsk2 for videregående skole

GRUNNSKOLEN; TALL FOR DET SÆRSKILT INNSAMLEDE UTVALGET

Skoletype	1 til 10	1 til 4	1 til 7	8 til 10	Total
Fylke					
1	2		8	4	14
2			17	13	30
3	9	1	29	9	48
4			1		1
5	1		3	2	6
6	1		9	6	16
7	1		3	4	8
8			8	2	10
9	1		1	2	4
10	1		5	1	7
11	4		5	7	16
12	8	1	8	4	21
14	1			2	3
15			3		3
16	2		3	3	8
17			1		1
18			1	1	2
19			2		2
Total	31	2	107	60	200

Tabell 3 Antall skoler i utvalget fordelt på skoletype og fylke

	Noa=0<SNo	Noa<SNo	Noa=SNo	Total
Oslo	7	13	28	48
Resten av landet	7	59	86	152
Total	14	72	114	200

Tabell 4 Utvalget; antall skoler der antall elever med Norsk2 er null eller færre enn antallet med særskilt norsk, og der Norsk2 er eneste tilbud.

Antall elever med særskilt norsk	Antall elever med norsk2	Andel med norsk2
9753	8077	0,828

Tabell 5 Utvalget; sum elever alle trinn. Særskilt norsk-tallet er korrigert slik at hvis særskiltnorsk<Norsk2, så settes Særskilt norsk lik norsk2-tallet (på skolenivå).

Vi har ikke funnet noe spesielt mønster når det gjelder forholdet mellom antall elever med norsk2 og særskilt norsk. Vi har derfor anslått for figurene at antall elever med norsk2, for alle trinn, for hele landet, er 0,83x(antall elever med særskilt norsk). Uten korrigeringen er andelen 0,85, men dette må ansees å være feilaktig. En trinnbasert korrigering gir litt andre resultater.

Korreksjonsbehovet har (antakelig) oppstått fordi skolen har rapportert antall elever med norsk2 ved datainnsamlingstidspunktet, men ikke oppdatert tidligere rapportert tall for særskilt norsk til dagens tall.

VIDEREGÅENDE SKOLE 2004-2005 – ELEVSTATISTIKK PÅ FAG

NASJONALT NIVÅ - FAGSTATISTIKK FORDELT PÅ KJØNN OG ALDER							
Språkfag							
Norsk							
Fag	Nivå	Jenter	Gutter	Totalt	Under 20 år	20 - 26 år	Over 26år
Norsk	GK	29405	31587	60992	59519	1098	375
Norsk	VK1	24995	26237	51232	48903	1782	547
Norsk	VK2	18680	13410	32090	29274	2359	457
Norsk m/finsk	GK	11	3	14	13	1	0
Norsk m/finsk	VK1	4	1	5	4	1	0
Norsk m/finsk	VK2	5	2	7	4	3	0
Norsk m/samisk	GK	71	64	135	124	10	1
Norsk m/samisk	VK1	40	40	80	77	2	1
Norsk m/samisk	VK2	39	29	68	54	12	2
Norsk m/tegnspråk	GK	6	5	11	11	0	0
Norsk m/tegnspråk	VK2	6	1	7	5	2	0
Norsk 2. språk	GK	873	873	1746	1619	110	17
Norsk 2. språk	VK1	487	479	966	768	165	33
Norsk 2. språk	VK2	403	387	790	565	197	28

Tabell 6 Videregående skole – data for 2004-05 formidlet av Utdanningsdirektoratet

LITTERATUR

- Baker C. (1996) *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism*. 2nd edition, Clevedon: Multilingual Matters Ltd.
- Cummins J. (1981) 'The role of Primary Language Development Promoting Educational Success for Language Minority Students', i California State Department of Education, Office of Bilingual Bicultural Education (red.): *Schooling and Language Minority Students: A Theoretical Framework*. California State University, Los Angeles.
- Lindensjö B., Lundgren U.P. (1986) *Politisk styrning och utbildningsreformer*, Stockholm; Utbildningsförlaget.
- L97, *Norsk som andrespråk for språklige minoriteter*.
- Nedberg A. (1997) *Lite, men godt? En rapport om tilrettelegging av undervisning for elever fra språklige minoriteter i Troms*, Rapport nr 3/1997, Høgskolen i Tromsø.
- NOU 1995:12 *Opplæring i et flerkulturelt Norge*.
- NOU 1995:18 *Ny lovgivning om opplæring*.
- Sarason S.B. (1990) *The predictable failure of educational reform*, San Francisco: Jossey-Bass.
- Thomas W. P., Collier V. P. (2002) *A National Study of School Effectiveness for language Minority Students' Long-Term Academic Achievement*, Final Report, CREDE: Center for Research on Education, Diversity and Excellence. <http://www.crede.ucsc.edu/research/llaa/1.1pdfs/1.1complete.pdf>
- Toukomaa P., Skutnabb-Kangas T. (1977) *The intensive teaching of the mothertongue to migrant children at pre-school age*, Tampere: Tutkimuksia Research Reports.
- Øzerk, K. (2003) *Sampedagogikk*, Vallset: Oplandske Bokforlag.

Aasen J., Mønnes E. (1999) *Minoritets elever i grunnskolen: analyse av ressursbehovet til særskilt norsk- og morsmålsopplæring*, Rapport nr 8, Høgskolen i Hedmark / Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet.

Noter

¹ Utvalget utgjør 200 skoler, fordelt slik:

Skoletype	Oslo	Resten av landet	Sum
1-10	9	22	31
1-4 og 1-7	30	79	109
8-10	9	51	60
Sum	48	152	200

I samplet er registrert antall elever med «særskilt norsk» og antall elever med Noa, på hvert trinn. Antall med «særskilt norsk» stemmer overens med det som alt var registrert i GSI. I en god del tilfelle viste det seg at antall med Noa var høyere enn antallet med «særskilt norsk», og det er jo ikke logisk mulig. Vi har lagt til grunn at i de tilfellene har skolene rapportert faktisk antall med Noa nå, og men ikke korrigerert opp «særskilt norsk»-tallene de også hadde levert tidligere. Det har altså skjedd endringer mellom tidspunktene for registrering. I de tilfellene har vi valgt å oppjustere «særskilt norsk»-tallene opp til Noa-tallet. Der Noa var lavere enn særskilt norsk, er det ikke gjort endringer. Dette har ført til at andelen med Noa av de som har «særskilt norsk» er anslått til 83 %. Uten korrigeringen blir andelen 0,85, men da inneholder de inngående tallene logiske feil.

² Kategorien «elev fra språklig minoritet» brukes her synonymt med «minoritetsspråklig elev». Direktoratet understreker at det er atskillig usikkerhet forbundet med kategoriseringen.

³ Forskriften (kap. 2.1.2 ovenfor) ble endret per 1. mai 2005. Endringen er selvsagt uten betydning for forståelsen av tallmaterialet. Grunnskolelovens § 2-8 ble endret per 1.

september 2004. Før denne datoen var ordlyden som følger: «Kommunen skal gi elever i grunnskolen med anna morsmål enn norsk og samisk nødvendig morsmålsopplæring, tospråklig fagopplæring og særskild norskopplæring til dei har tilstrekkelige kunnskapar i norsk til å følgje den vanlege opplæringa i skolen.» Heller ikke denne endringen har etter vårt skjønn betydning for forståelsen av tallmaterialet.

⁴ Det er 2 239 grunnskoler med minoritetsspråklige elever; disse har i alt 545 014 elever.

⁵ For utregningene har vi benyttet det timetall for «særskilt norskopplæring» som vi har fått oppgitt fra Utdanningsdirektoratet, 1 963 426, se vedleggsdelen, tabell 1. Forskjellen mellom GSI og direktoratets tall kan ligge i at GSI teller fra «alle skoler», mens datakilden har vært «alle skoler med minst en registrert minoritetsspråklig elev». Forskjellen er uten betydning for formålet. Vi har ikke hatt mulighet til å følge opp denne korrigeringen, og den kan komme igjen i andre sammenhenger.

⁶ Samplet fra Norsk Gallup gir korreksjonstall 0,83, se vedleggene, tabell 5. På landsbasis er antall elever med «særskilt norskundervisning» kjent, antall elever med Noa ukjent. Derfor settes antall elever med Noa lik antall elever med SN*0,83. for trinn 1-10. Korreksjonen 0.83 stammer fra samplet på 200 skoler der begge størrelser er registrert. Utgangspunktet for beregningen er de elevene som får såkalt «særskilt norskundervisning».

⁷ Det korrigererte tallet vi her har fått oppgitt av Direktoratet, er 19 023. Diskrepansen til det tallet vi har brukt, fra GSI, er uten betydning for formålet.

⁸ Aasen og Mønness 1999: 106-111.

⁹ Det tall vi benytter i tallbehandlingen, er oppgitt for formålet av direktoratet: 35 582, se vedleggene, tabell 1. Igjen er diskrepansen mellom disse tallene uten betydning.

- ¹⁰ Korreksjonstall 0,83, se vedleggene, tabell 5; se note 6. Tallet 30 000 er altså en teoretisk størrelse.
- ¹¹ Denne observasjonen er for så vidt allment gyldig for læreplaner, jfr. for eksempel Sarason 1990; Lindensjö og Lundgren 1986.
- ¹² FOU 1995: 12 *Opplæring i et flerkulturelt Norge*.
- ¹³ Toukoma og Skutnabb-Kangas 1977: 71; Cummins 1981; Baker 1996: 11; Thomas og Collier 2002: 333-334.
- ¹⁴ F-008-03: 1. Dette rundskrivet regulerer '04-tildelingene, som vi i hovedsak benytter som datagrunnlag.
- ¹⁵ Forholdet er velkjent i fagmiljøene, slik vi forstår det også i forvaltningen: Vi har spurt om dette – som stikkprøver – ved et par utdanningsavdelinger hos fylkesmennene og fått bekreftende svar. Enkelte skolers praksis representerer nok dermed et rettssikkerhetsproblem som det ligger utenfor vårt mandat å gå nærmere inn på, jfr. ellers NOU 1995:18 *Ny lovgivning om opplæring*: 31.
- ¹⁶ I en tidligere undersøkelse av samme elevgruppe har vi funnet at morsmåls- og norsktilbudet *ikke* samvarierer (Aasen og Mønness 1999: 91).
- ¹⁷ Se for eksempel L97s læreplan for *Norsk som andrespråk for språklige minoriteter*: 9; se også Øzerk 2003: 145–148 for eksempler.
- ¹⁸ Også dette forholdet er velkjent i fagmiljøene og antakelig også for forvaltningen.
- ¹⁹ Se vedleggene, tabell 6.
- ²⁰ Se fotnote 21 for beregningsgrunnlaget.
- ²¹ Tallene i kolonne 2 er registreringer for faget norsk. Det er kolonne 2 som er benyttet som utgangspunkt for prosentberegningene. Utdanningsdirektoratet opplyser at tall fra SSB viser at tallene i kolonne 2 utgjør om lag 90 % av elevtallet i alt i årskullene, som er vist i kolonne 6: 71191 (GK), 58022 (VK1) og 44736 (VK2) (foreløpige tall). Differansen er uten betydning for å forstå tendensen i materialet. Tallene for videregående skole inneholder ikke lærlinger.
- ²² $1746 \text{ (GK)} + 966 \text{ (VK1)} + 790 \text{ (VK2)} = 3502$, dvs. 2,4 % av 144 314 (altså av $60\,992 + 51\,232 + 32\,090$); se ellers plot 3.3c.
- ²³ Dette er vel å merke en antakelse fra vår side, basert på den generelle kunnskap vi har om innvandrings situasjonen i Norge.
- ²⁴ Gjelder Hedmark fylke; fylkesmannens opplysninger.
- ²⁵ Opplysning gitt av Fylkesmannen i Hedmark.
- ²⁶ Her er det snakk om elever som ikke benytter det fulle uketimetallet for Noa. Dette fenomenet velkjent i fagmiljøene og etter alt å dømme også i forvaltningen. Det er analysert i detalj hva morsmålsundervisningen angår av Nedberg (1997).
- ²⁷ For datagrunnlaget, se vedleggene, tabell 2; tabell 5.
- ²⁸ For datagrunnlaget, se vedleggene, tabell 2, tabell 6. I plot 2 er tallene for grunnskolen gruppert for hovedtrinn og justert med 0,83, jfr. tabell 5.
- ²⁹ Prosentandelene er beregnet med utgangspunkt i de skoler som har elever med «særskilt norskundervisning». Dersom det er skoler som ikke er med i det leverte materialet, skoler helt uten minoritetsspråklige elever, vil prosentandelene bli noe lavere, jfr. også note 4.
- ³⁰ Dette er et uttrykk for det betydelige innslaget av minoritetsspråklige elever i osloskolene.
- ³¹ For datagrunnlaget, se vedleggene, tabell 1.
- ³² For datagrunnlaget, se vedleggene, tabell 1; tabell 5 (korreksjonstallet 0,83); tabell 6.
- ³³ For datagrunnlaget, se vedleggene, tabell 1 (data i tabell 1 er fordelt på hovedtrinn i plot 3.3c); tabell 5 (korreksjonstallet 0,83); tabell 6.
- ³⁴ For datagrunnlaget, se vedleggene, tabell 1 (data i tabell 1 er fordelt på hovedtrinn i plot 3.4).

³⁵ For datagrunnlaget, se vedleggene, tabell 1 (data i tabell 1 er fordelt på hovedtrinn i plot 3.5).

³⁶ For datagrunnlaget, se vedleggene, tabell 4, dessuten også tabell 5.

³⁷ Vi har gjort flere forsøk på å modellere sammenhengen mellom Noa og «særskilt norsk», men vi har valgt det helt enkle, å se på forholdstallet mellom samlet elevtall med Noa og særskilt norsk. Vi har også gjort forsøk med å sammenholde Noa-andelen med variabelen fylke og variabelen skolestørrelse, uten at det viser noen klare sammenhenger.

³⁸ Antall elever med Noa settes som lik antall elever med $SN \cdot 0,83$ for trinn 1-10. For korreksjonen 0.83, se note 6.